

**ARVOSTELEVIA HUOMAUTUKSIA
K. KLAWKIN "MAATALOUDELLISEN
PIENTUOTANNON KILPAILUKYKYISYYDESTÄ"
ARTIKKELIN JOHDOSTA ⁷⁰**

Landwirtschaftliche Jahrbücher. Zeitschrift für wissenschaftliche Landwirtschaft. Herausgegeben von Dr. *H. Thiel*. Berlin 1899. XXVIII (28). Band (1899). (6 vihkoa vuodessa.) (1081 sivua + taulukot.)

Dr. juris *Karl Klawki*. Über Konkurrenzfähigkeit des landwirtschaftlichen Kleinbetriebs (S. 363—484).*

Erittäin laajat laskelmat 12 tilan osalta, jotka sijaitsevat Braunsbergin piirikunnassa Itä-Preussissa. (Selailemastani) pantava merkille: s. 453 (ja 452).

[αα] (S. 452) "Suurtalous käyttää omassa taloudessaan keskimäärin $\frac{1}{4}$ kokonaistulostaan, keskisuuri noin $\frac{1}{3}$ ja pientalous suunnilleen $\frac{1}{2}$. Torilla myytäväksi jäävä osa on pientaloudessa siitä huolimatta suurempi kuin suur- ja keskisuudessa taloudessa. Tämän ilmiön syynä on ennen kaikkea se, että pientalonpojat rajoittavat tavattomasti kotitalousmenoja. *Emme voi suoralta kädeltä ratkaista, johtaako se osittain tiettyyn alikulutukseen*, sillä käytettävissämme olevien aineistojen perusteella emme voi tehdä oikeita johtopäätöksiä isännän ja hänen perheensä yleisestä kotitalousbudjetista."

---

* Maataloudelliset vuosikirjat. Tieteellisen maatalouden aikakauslehti. Julkaisija tri *H. Thiel*. Berliini 1899. XXVIII (28.) osa (1899). (6 vihkoa vuodessa.) (1081 sivua + taulukot.)

Lakittieteen tri *Karl Klawki*. Maataloudellisen pientuotannon kilpailukykyisyydestä (ss. 363—484). *Toim.*

Ruokamenot yhtä perheenjäsentä kohti markoissa (vain omasta taloudestako?)*

%	Suurtalous				Keskisuuri talous				Pientalous			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
(s. 453)	--	269	--	185	240	--222	--252	--159	136	--142	--163	--97
(Minun laskelmani)												
Keskimäärin =	227						=218					=135

Klawkin mukaan (373)

Pientalous	1— 10 ha	}
Keskisuuri talous	10—100 ha	
Suurtalous	>100 ha	

ββ ... (453). Osittain pientalonpojat käyvät vielä uut-
terasti päivätöissä ja saavat näinä päivinä työnantajal-
taan paitsi työpalkkaa myös sapsukat... Emme kuitenkaan
voi väittää, ilmeneekö pientalouksissa tiettyä *alikulutusta*,
mutta *pidämme sitä luultavana* IV ryhmän pientalouden
suhteen. *Mutta se on tosiasia, että pientalonpojat elävät
hyvin säästeliäästi ja myyvät paljon sellaista, minkä he
säästävät, niin sanoaksemme riistävät omasta suustaan.*
(Sic!)

S. 479: Kun viimeisessä laskelmassa havaitsemme, että
tietyn tuotemäärän voi tuottaa halvimmalla keskisuuri
talous, meidän pitää ottaa huomioon, että pientalous voi
arvioida kaiken käyttämänsä työvoiman suhteellisesti hal-
vemmaksi kuin keskisuuri ja suurtalous nimenomaan sen
vuoksi, että se on sen omaa työvoimaa. Maatalouspulan
aikana ja muulloinkin juuri pientalous tulee olemaan kes-
tävin, se *kykenee myymään tuotteita suhteellisesti enem-
män kuin muut talousryhmät supistamalla äärimmilleen
kotitalousmenoja*, mikä supistaminen on tosin johtava tiet-
tyyn *alikulutukseen* **. (I)

* Tämän taulukon erittelyä ks. tämän osan ss. 133—134. Toim.

** Ks. Teokset, 5. osa, s. 167. Toim.

Sadot	Pientalous	Keskisuuri talous	Suurtalous	S. 441. Keskimääräiset
Vehnä:	6—7 sentneriä	7—8	8—9	(1 morgenia kohti) antaa Klawki itse.
Ruis:	7	8—9	10	

"Samoin on asianlaita kaikkien muidenkin viljelyskasvien suhteen" (441).

"Vain pellavan viljelyksessä, mikä on perin laajaperäisen talouden viljelyskasveja, voidaan panna merkille yhä voimistuva tendenssi pientalouksien eduksi."*

Nimittäin

keskisuuri talous	I 5	"steiniä" pellavaa (1 morgenia kohti?)	
	IV 6	"	
pientalous	I 6.5	"	(tuloa 4.50 markkaa)
	III 8	"	(" 4.50 markkaa)
	IV 8	"	(" 4.50 markkaa)

$\frac{1}{2}$ steiniä pellavaa = $18\frac{1}{2}$ naulaa (406).

Ellemme ota huomioon nykyään yleensä vähäisen merkityksen omaavan pellavan satoa, niin suurimmat sadot saadaan suurtaloudessa ja pienimmät pientaloudessa (441).

Syyt: 1) Pienisännillä ei ole juuri lainkaan sala-ojitusta. Tai asentavat putket *itse* — *huonosti*.

Suurtalou-
dessa maa
on lannoi-
tettu mer-
keliillä

2) Eivät kynnä kyllin syvälti — hevoset ovat heikkoja. (Lehmävaljakko on arveluttava. Raskasta työtä tehdessään lehmät lypsävät vähän.)

3) Karjalla — nautakarjalla — on useimmiten riittämättömästi rehua.

4) Lannan tuotto on heillä huonompaa — heidän viljastaan saadut oljet ovat lyhyempiä, suurin osa oljista menee karjan rehuksi ja aluseksi (Unterstreuen) jää vähemmän. **

* Ks. Teokset, 5. osa, s. 160. Toim.

** Ks. sama, s. 161 ja 13. osa, s. 181. Toim.

(442). Sellaiset ovat ennen kaikkea ne neljä syytä, joiden vuoksi pientalous jää nykyään jälkeen suurtaloudesta tuottoisuudessa. Ja edelleen Klawki sanoo, ettei koneilla ole maanviljelyksessä niin suurta merkitystä (tavanomaisia argumentteja. *Ei mitään* tosiasioita). ...

Koneluettelot kumoavat *Klawkin* väitteen:

	Suurtalous				Keskisuuri talous				Pientalous			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Höyrypuimakone.....	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Hevoskiertopui- makone.....	1	0	1	1	1	1	1	1	0	1	0	0
Viskuukoneet.....	1	1	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0
Lajittelukone.....	1	1	2	—	1	1	0	0	0	/		
Rivikylvökone.....	1	1	0	—	0	0	0	0	0			
Lannanhajotuskone	1	1	0	1	0	0	0	0	0			
Hevosharava.....	3	2	2	1	1	1	1	0	0			
Kiekkojyrät.....	1	1	1	1	1	0	0	0	0			
Kaikkiaan =	29				11				1			

...Suurisäntä lainaa mielellään pienisännälle jyräänsä, hevosharavaansa ja viskuukonettaan, jos tämä lupaa hänelle antaa siitä hyvästä niittomiehen kiireenä työaikana ... (443). (Kuvaavaa "vastapalvelusten tekoa"!)*

Maatalous kärsii epäsuotuisista myyntiehdoista. Talonpojat myyvät enimmäkseen "paikanpäällä", ja pikkukaupungeissa kauppiaat alentavat suuresti hintoja (373).

Suuret maatilat ovat tässä suhteessa paremmassa asemassa, sillä ne voivat lähettää samalla kertaa suuria eriä maakunnan pääkaupunkiin. Ne saavat siten sentneriltä tavallisesti 20—30 pfennigiä enemmän kuin pikkukaupungeissa myytäessä.**

* Ks. Teokset, 5. osa, s. 162. Toim.

** Ks. sama, s. 163. Toim.

Mutta Klawki on laskenut hinnat kaikkien osalta samanlaisiksi (373).

Kirjanpito on tarkkaa vain suurmaanomistajilla (374). Talonpojilla ainoastaan poikkeustapauksissa.

Ei ole maataloudellisia teollisia yrityksiä. "Turpeenostolla on suuri merkitys ennen kaikkea pientalouksille, sillä niillä on siihen välttämätöntä aikaa ja työvoimaa" (439).

Pellavanviljelyä harjoittavat enää vain pienisännät: vaatii suurta ihmistyövoiman käyttöä. Piensisäntien perheissä sitä on, mutta suurisännille palkkaaminen käy kalliiksi ja hankalaksi (440).

Parannettu vuoroviljely:.....	suurtalous I—IV	keskisuuri talous I, II ja IV	pientalous II	} (441)
Vanha kolmivuoroviljely:.....	—	keskisuuri talous III	pientalous I, III ja IV	

Karjanhoito. Suurtalous I jalostaa maidon voiksi: "erittäin tuottavaa omintakeista maidon käyttöä". Suurtaloudet II—IV lähettävät maidon kaupungin meijeriin ja saavat sen vuoksi suurempia tuloja kuin keskisuuret taloudet, jotka jalostavat maidon voiksi kotona ja myyvät kauppiaille.

Keskisuuressa taloudessa on painopiste hyvin lihotetun karjan myynissä.

Pientalous myy karjan nuorempana — ei voi rehunpuutteessa ruokkia sitä niin kauan kuin keskisuuressa taloudessa (444).

Keskisuurissa talouksissa (Klawki nimittää niitä säännöllisesti *talonpoikaisiksi suurtalouksiksi*) on voi *parempaa* kuin pientalouksissa (käytetään separaattoreita, valmistetaan joka päivä), jotka sen vuoksi saavat kauppiailta 5—10 pfennigiä vähemmän naulalta.*

* Ks. Teokset, 5. osa, s. 163. *Toim.*

<i>1 morgenia kohti</i> (markkoissa)	Suur- talous	Keski- suuri talous	Pien- talous	
(Keskimääräiset 4 talouden osalta)				
(Viljellyn maatalous- maan 1 morgenia kohti (444))*				
Tuloja maanviljelyk- sestä	16. ₆	18. ₂	22. ₇	} s. 445 } ¹⁾
Tuloja karjanhoidosta	15. ₈	27. ₃	41. ₅	
Summa	32. ₃	45. ₅	64. ₂	s. 447
Maanviljelystuotteiden myynti	11	12	9	} ss. 448-449 }
Karjataloustuotteiden myynti	14	17	27	
Summa	25	29	36	
Siinä luvussa maidon ja voin myynnistä				
	7	3	7	(s. 450) ²⁾
Maanviljelystuotteiden käyttö omassa talou- dessa	6	6	14	(s. 452)
Karjataloustuotteiden käyttö omassa ta- loudessa	2	10	14	
Summa	8(¹ / ₄)	16(¹ / ₂)	28	(lähes ¹ / ₂ kai- kista tuloista)

¹⁾ Hintojen aleneminen johtaa yleensä siihen, että karjanhoito syrjäyttää maanviljelystä.

Syy, josta johtuu pientalouden paremmuus maanviljelyksessä: suurtalous kuluttaa enemmän rehun tuotantoon ja karjan ruokintaan (*karjan rehun Klawki jättää pois maanviljelystuloista* (s. 441): se muka kuuluu karjanhoitoon).

Pientalous pitää *paljon enemmän* karjaa 1 morgenia kohti, vaikkei niiden karja tietenkään ole niin arvokasta (446) ja hevoset ovat huonompia (447). Keski-suuren talouden karja *ei ole huonompaa* kuin suurtalouden.

²⁾ Keski-suuressa taloudessa kulutetaan melko paljon omassa taloudessa, suurtaloudessa — myynti on edullista, pientaloudessa — omassa taloudessa käytetään voita ja kuorimatonta maitoa hyvin vähän, ... IV ryhmän pientaloudessa ei käytetä lainkaan (450).

* Ks. Teokset, 5. osa, s. 160. *Toim.*

1 morgenia kohti
(markkoissa)

	Suur- talous	Keski- suuri talous	Pien- talous	
(Keskimääräiset 4 talouden osalta)				
Rakennuksiin sijoitettua pääomaa	89	91	147	(s. 455)
Eloton irtaimisto	13	21	37	(minun laskelmani)
Salaojitukseen käytetty pääomaa	14	8	2	(")
Elollinen irtaimisto	29	49	59	(s. 459)
Keinotekoiset lannoitteet	0. ₈₁	0. ₈₈	0. ₄₃	(s. 460)
Väkirehu*)	2	0	0	(s. 461)
Johto- ja valvontamenot	1,7	{ noin }	0	(s. 461)
Menojen suuruus: (yhteenselaskettuna) ottamatta huomioon työvoiman arvoa ottaen sen huomioon (α) 21. ₈₁			16. ₈₄	5. ₃₃
100 markan arvoinen tuotemäärä tuotetaan menojen ollessa (β) 70	(α) 65	38	8 (mk)	(s. 479)
	(β) 70	60	80	

Landwirtschaftlich benutzte Fläche⁷¹ 1 morgenia kohti markkoissa

Klawki esittää nämä 2 taulukkoa ja sanoo:

Kummastakin taulukosta näkyy erittäin selvästi se suuri merkitys, mikä on isännän ja hänen perheensä omalla työvoimalla. Kun viimeisessä laskelmassa havaitsemme, että tietyn tuotemäärän voi tuottaa halvimmalla keskisuuri talous, meidän pitää ottaa huomioon, että pientalous voi arvioida kaiken käyttämänsä työvoiman suhteellisesti halvemmaksi kuin keskisuuri ja suurtalous nimenomaan sen vuoksi, että se on sen omaa työvoimaa. Maatalouspulan aikana ja muulloinkin juuri pientalous tulee olemaan kestävin, se kykenee myymään tuotteita suhteellisesti enemmän kuin muut talousryhmät supistamalla äärimmilleen

) Meidän talonpoikaistaloutemme eivät käytä mitään väkirehuihin. Ne hangottelevat edistystä vastaan ja ovat erittäin kitsaita tekemään mitään menoja puhtaassa rahassa (461).

* Ks. Teokset, 5. osa, s. 162. *Toim.*

!!
 kotitalousmenoja, mikä supistaminen on tosin johtava tiettyyn alikulutukseen. Sitä, niin kuin näimme, ilmenee jo nykyään IV ryhmän pientaloudessa. Monia pientalouksia siihen valitettavasti pakottaa velkakorkojen suuruus. Mutta sillä tavalla niille käy mahdolliseksi — vaikkakin suurella vaivalla — pysytellä pystyssä ja tulla jotenkuten toimeen. Nähtävästi juuri kova kulutuksen supistaminen pääasiassa selittää sen pienten talonpoikaistalouksien lisääntymisen paikkakunnallamme, minkä valtakunnan tilastot toteavat (vrt. 372. sivulla olevaa taulukkoa). (480)*.

Königsbergin hallintopiirikunnassa (s. 372)

Talouksien määrä				Viljelty maatalousmaa ha:ssa		Ja Klawki kiiruh- taa sanomaan, ettei tämä ilmiö ole suotava. <i>Mutta</i> pientalouksienkin keskuudessatapah- tuu edistystä: ja kaikki käy parhain päin.
		1882	1895	1882	1895	
Alle 2 ha	2	55 916	78 753	26 638	33 890	
2— 5 ..	5	11 775	14 013	37 998	44 596	
5— 20 ..	20	16 014	18 933**	174 054	196 498	
20—100 ..	100	13 892	13 833	555 878	555 342	
100 ja enemm.	1	955	2 069	613 038	654 447	

Suurisännällä on se *etu*, että hän myy vaunukaupalla j.n.e. paljon edullisemmin, ja hän osaa hinnoitella viljansa paremmin (451). *Sama* koskee karjaa.

Suurisäntä myy viljaa sentnereittäin ja karjaa painon mukaan

Talonpoika myy viljaa vakoittain (Scheffel) ja karjaa silmämitalla, minkä vuoksi hän häviää paljon.***

Pientalonpojat tekevät itse kaikki rakennusten korjaustyöt (y.m.).

* Ks. Teokset, 5. osa, s. 167. *Toim.*

** Ks. sama. *Toim.*

*** Ks. sama, s. 163. *Toim.*

Keskisuuret taloudet III ja IV sekä pientaloudet asentavat itse salaojaputket. (Kyseisellä paikkakunnalla salaojitus on välttämätön ja putkien kysyntä kasvaa tavattomasti.)

S. 460: suurin osa niistä (talouksista) käytti keino- tekoista lannoitetta ensin vain kokeeksi.

Menot työvoiman palkkaukseen.

100 morgenia kohti

	Suur- talous	Keski- suuri talous	Suurtalous				Keskisuuri talous			
			I	II	III	IV	I	II	III	IV
Palkkatyö päivissä	887	744	1061	970	771	613	750	895	622	488
			1061	970	771	746 ¹⁾	972 ²⁾	895	622	488 ³⁾
Käsityö päivissä.....	887	924 ⁴⁾	(ottaen huomioon talonpoikain työn) (s. 463)							
Tuotteita markoissa 100 työpäivää kohti	372	481 ⁵⁾	(s. 463)							
Kokonaismenot käsityön osalta 100 morgenia kohti	1 065	1 064	(s. 465)							
Menot 1 työpäivää kohti	1. ²⁰	1. ⁵⁸	(s. 466)							
Työläisen vuotui- nen keskipalkka	391	458								
Tulot kutakin työ- voiman palkkauk- seen käytettyä 100 markkaa koh- ti	305	470								
Luontoissuoritusten ja rahamaksun välinen (s. 467) suhde (s. 467):			Suurtalous 7 : 6 Keskisuuri talous 24 : 6							
Työkyvyttömyys- ja vanhuusvakuutus 0. ²⁰ markkaa 0. ¹⁸ morgenia kohti			{ Pientaloudessa sitä ei ole laisinkaan (s. 469)							
Palkkatyö päivissä 100 morgenia kohti	887	744								
Työpäiviä 100 mor- genia kohti										
vakinaisia työläisiä	822	638	instmannit y.m. (s. 472)							
päiväläisiä	112	30	"vapaita työläisiä" (II)							

Pientalouksien osalta ei voida laskea. Kuitenkin on ilmeistä, että niissä on jonkin verran liikaa työvoimaa (464).

-
1) Isännän 2 poikaa korvaavat 2 työläistä täydellisesti. 2) Isännän 2 naimatonta sisarta korvaavat 2 piikaa. 3) Isännän 2 poikaa korvaavat itse vanhan isännän.	}	Yläriivi vaihtoehtoja. Alariivi vaihtoehtoja.
4) Osa töistä on nähkääs kotitaloustöitä: palvelijattaret. Se pienentää osittain erotusta. 5) Tekevät työtä paljon ahkerammin: isännän osoittama "esimerkki" kannustaa "suurempaan ahkeruuteen ja huolellisuuteen".		

		Irtaimisto (markkoissa)	Palkka- työläi- set	Schar- wer- ker ⁷²	Päiväläiset					Tulot	Menot	Voitto	Puhdas voitto	1 ha kohti	
		etolinen	etoton	naimisissa olevia	naimatto- mia	23	ympäri vuoden	niitto	kesällä peruna, niitto, juurikas	25	53 996. ⁵⁷	—	15 745. ³⁰	13 745. ³⁰ ¹⁾	35. ²⁴
Suurtalous	I.	513. ⁷¹ ha	55 954	19 270	21	8	6	6	—	—	—	—	—	—	—
		lähes 50 mor- genia menee rengeille													
”	II.	362. ⁵⁰ ha	35 394	20 133	13	2	—	3	12	—	43 459. ⁰⁶	—	12 094. ⁷³	10 094. ⁷³ ¹⁾	31. ²⁸
”	III.	430. ²⁰ ha	18 027. ⁵⁰	11 545	7	5	7	—	14	—	23 156. ⁴⁶	—	6 295. ⁵³	7 483. ¹⁰ ²⁾	33. ²⁶
”	IV.	125. ⁰⁰ ha	15 427	5 291	4	5	3	—	2	—	17 187. ⁹⁰	—	8 436. ³⁵	6 536. ³⁰ ³⁾	58. ⁰⁸
		1 431. ⁴¹	124 802. ⁶⁰	56 239											
		: 4	: 4	: 4											
		= 357. ⁸⁵	= 31 201	= 14 059											
							Rasitukset— veropäivätyöt, pikkutyöt ja sivuansiot					Saldovoitto	Puhdas voitto		
Keskisuuri talous [talonpoikainen suurtiia]	I.	74. ²⁵ ha	13 933	5 303	3	2	—	—	2	—	12 586. ⁷⁴	—	7 147. ⁸⁶	5 431. ⁸⁶ ⁴⁾	80. ⁴⁴
	II.	57 ha	10 600	4 990	2	4	—	—	2—3	—	9 708. ⁷¹	—	5 226. ⁸⁸	3 726. ⁸⁶ ⁵⁾	67. ⁷⁶
	III.	55. ⁵ ha	9 170	3 458	—	3	—	—	3	—	7 433. ²⁶	+	4 649. ¹²	3 149. ¹² ⁶⁾	69. ²⁰
	IV.	15. ⁸⁷⁵ ha	2 923	1 545			1		2	—	3 181. ³²	+	2 419. ⁰³	1 219. ⁸⁷ ⁷⁾	76. ⁸¹
		202. ⁰²⁵ ⁴	36 626	15 296											
		= 50. ⁶	9 156	3 824											
							Knechtin ase- mesta työtä tekevä veli saa 100 markkaa								
Pientalous (mies + vaimo + van- hemmat)	I. *)	7. ¹²⁵ ha	1192	754							1 292. ⁰⁶	+	1 184. ³⁰	184. ⁰⁶ ⁹⁾	25. ⁹²

mies + vaimo + aikuinen poika + aikuinen tytär	II. ¹⁰⁾	7,00 ha *	1 408	1 109	1 673,04	+	1 535,69	535,69 ¹¹⁾	76,52
(2 poikaa + tytär)	III. ¹²⁾	5,00 ha	1 059	576,80	1 135,08	+	1 059,09	159,09 ¹³⁾	31,80
(mies + vaimo + 1 aikuinen poika + 2 aikuista tytärtä)	IV.	2,875 ha	916	703	1 093,76	+	992,02	192,02 ¹⁴⁾	67,00
		22,000:4	4 570	3 148					
		=5,5	1 142	787					

- 1) 2 000 Mk Klawki vähentää korvauksena isännän tekemästä työstä.
 2) Lisäys johtomenojen pienentymisen seurauksena (maanviljelys- ja metsätalouden yhdistyminen).
 3) Korvauksena työstä, minkä ovat tehneet isäntä ja hänen kolme aikuista poikaansa, jotka ovat käyneet maatalouskouluja (397) ja antautuneet välittömästi [pontevasti, tosissaan] taloudenhoidolle, vähennetään 1 900 Mk (1 200 korvauksena isännälle ja 700 poikien osalle).

- 4) Korvauksena isäntäväen tekemästä työstä vähennetään 1 500 (mies ja vaimo) + 216 (valmon 2 sisarta).
 5) — 1 500 (mies, vaimo + 17-vuotias tytär)...
 6) — 1 500 (vaimo, tytär + 2 poikaa)... $5\,916 : 4 = 1\,479$
 7) — 1 200 (mies ja vaimo)...

- 8) Isäntä käy 20 päivää päivätöissä. Harjoittaa (samoin kuin keskisuuri talous IV) turpeen nostoa.
 9) — 1 000 ("Työvoiman arviointi" mies + vaimo + vanhemmat).
 10) Isäntä oli aikaisemmin *vaununtekijä ja tekee sen vuoksi itse kaikki tarpeelliset korjaus- ja muut työt* (430).
 11) — 1 000 (idem [2 miehestä + 2 naisesta])
 12) Omistajan henkilökohtaiseen käyttöön menevien taloustuotteiden arvo on tässä taloudessa ja pientaloudessa IV melko alhainen. Mutta tulee muistaa, että kummassakin taloudessa omistajat ja vastaavasti myös heidän kotiväkensä käyvät *uutterasti päivätöissä* saaden maksun lisäksi vielä sapuskat (435).
 13) — 900 (2 poikaa ja 1 tyttö orpojako?)
 14) — 800 [!! Sic!] [5 ihmisen osalta!!]

* Ks. Teokset, 5. osa, s. 167. Toim.

1 000	} Ergo vähennykset isäntäväen ylläpitoon: }	* }	
1 000			Großbetrieb : 2 000—1 900 Mk.
900			Mittelbetrieb : 1 716—1 200 Mk.
800			Kleinbetrieb : 1 000— 800 Mk.
<hr/>			
3 700 : 4			
=925?			

rengin tulot = 850

Pientaloudessa ei ole työläisten vakuutusta, keskisuuressa taloudessa № I — 36.⁷⁸; II — 32.³¹; III — 24.⁶⁰ ja № IV toimihenkilöiden vakuutus 7.⁵⁴

Suurतालous I. On *pehtori*. Isäntä saapuu pääkartanostaan kerran kuukaudessa (374) — (sic! siitä 2 000 markkaa) muutamaksi päiväksi.** Kotitaloutta hoitamassa on kokenut naispuolinen töiden johtaja ja taloudenhoitajatar. Palkkamenot + konttorimenot = 1 350 + 150 markkaa + pehtorin ylläpito y.m. = 1 350. (Paitsi renkien ja päiväläisten palkkaa!). Työläisten vakuutus = 644.⁰⁴.

Suurतालous II. *Pehtori* ja kokenut naispuolinen sianhoidon valvoja. Isännän huolena vain johto ja yleinen valvonta. (Palkka 1 100, yleinen johto 100.) Työläisten vakuutus = 159.⁷⁶.

Suurतालous III — piispan maatila — on annettu hoidettavaksi vakinaista vuosipalkkaa vastaan. (Palkka = 1 800. Konttorimenot 150.) Työläisten vakuutus = 338.²⁵ markkaa.

Suurतालous IV... pitäisin oikeampana nimittää talonpoikaiseksi suurtilaksi. Työläisten vakuutus = 108.¹⁰.***

* Ks. Teokset, 5. osa, s. 165. *Toim.*

** Ks. sama. *Toim.*

*** Ks. sama. *Toim.*

Sato 1 morgenia kohti sentnereissä (s. 441)

	Suurtalous				Keskisuuri talous				Pientalous			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Vehnä	8.4	7	9.8	9.3	7	8.4	7.6	6.8	5.1	7.2	6.8	—
Ruis	10.83	10.5	10.6	7.6	8.4	10.1	8.6	7.9	6	8.0	7.3	8.4
Ohra	11.05	9.2	9.0	8.5	7.9	7.5	8.4	4.8	4.9	7.0	7.7	—
Kaura	9.08	7.3	8.6	9.0	8.3	9.3	9.0	7.3	5.0	8.7	8.3	10.0
Herne	9.49	—	7.2	7.4	—	6.7	9.0	7.5	—	7.6	—	10.8
Peruna	84	62	50	55	57	53	69	40	38	32	50	50
Rehjuurikas	225	200	135	200	200	200	125	100	70	100	200	100
Pellava	—	—	—	—	5 Stein	—	—	6 Stein	6 ¹ / ₂ Stein	—	8 Stein	8

Suurtaalous	Keskisuuri- taalous	Pien- taalous			Suurtaalous	Keskisuuri- taalous	Pien- taalous	
8.7	7.3	6.4	=	Vehnä	=	34.7	29.8	<u>19.1</u>
9.9	8.7	7.7	=	Ruis	=	39.5	35.0	29.7
9.4	7.1	6.5	=	Ohra	=	37.7	28.6	<u>19.6</u>
8.5	8.7	8.0	=	Kaura	=	34.0	33.9	32.0
8.0	7.7	9.2	=	Herne	=	<u>24.1</u>	<u>23.2</u>	<u>18.4</u>
63	55	42	=	Peruna	=	251	219	170
190	156	117	=	Rehjuurikas	=	760	625	470
—	5.5	7.5*	=	Pellava	=	—	<u>11</u>	<u>22.5</u>

* Ks. Teokset, 5. osa, s. 160. *Toim.*

Ravinto yhtä perheenjäsentä kohti *) (Omassa taloudessa käytettävien tuotteiden määrä)
(s. 453)

xx	Suurtalous				Keskisuuri talous				Pientalous			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Henkilö- luku	—	5 ¹⁾	—	6 ²⁾	8	6	5	5	4	5	3	5
1 henkilöä kohti												
mar- koissa	—	269	—	185	240	222 ²⁾	252	159 ²⁾	136	142	163	97
(Minun laskema)	Keskimääräinen 227				218				135			

1) Pehtori, taloudenhoitajatar, naispuolinen töiden johtaja ja 2 kotitaloutta hoitavaa palvelijatar.

2) 2 alle 10-vuotiasta lasta = "yksi aikuinen"

3) $1\ 108.28 : 6 = 185$. Mies + vaimo + 3 poikaa + ?

Suurtalous IV ostaa muualta jopa voitakin. Edelleen meidän on otettava huomioon, että mitä suurempi on talous, sitä enemmän se tavallisesti ostaa elintarvikkeita muualta (453).*

Keskisuuri talous käyttää hyvin paljon, enemmän kuin edellyttää "keskimääräinen järkiperäinen ruokailu".

Mielenkiintoinen on Klawkin yritys (typerä) silottaa tätä erotusta:

Olettakaamme kuitenkin, että pientaloudet voivat kohottaa käteisiä tulojaan ainoastaan tietyn alikulutuksen perustalla. Korjataksemme tämän seikan otamme kulutuksen 1 henkilöä kohti 170 markaksi vuodessa (?? miksei 218—227?), jota summaa tulee pitää pikemminkin yliarvioituna kuin aliarvioituna, kun otamme huomioon, että tässä kuuluvat arviolaskuun vain omasta taloudesta otetut elintarvikkeet. Jos me yksinomaan ylläesitetyn taulukon numero-

*) Luontoistaloudellisesta kulutuksesta on vähennetty palveluskunnan elintarvikkeet ja esimerkiksi pellava. Muut summat jaetaan henkilöluvun mukaan.

tietoja lähtökohtana pitäen laskemme pientalouden keskikooksi 20—25 morgenia ja taloudenhoitoon osallistuvien perheenjäsenten lukumäärän 4 henkilöksi, tekisi kulutus keskimäärin 135 markkaa henkeä kohti. Tähän lukuun verrattuna oletettu 170 markkaa käsittävä kulutus yhtä ihmistä kohti tekee plus 35 markkaa, mutta kun on 4 ihmistä, 140 markkaa. Kun se jaetaan 20—25 morgenin kesken, saadaan yhtä morgenia kohti 6—7 markkaa. Se merkitsee, että tässä tarkoituksessa pitäisi jättää markkinat vaille tuotteita tämän summan arvosta. Pientalous saisi siis vain 29—30 markkaa puhdasta tuloa 1 morgenia kohti ja olisi silloin yhtäläinen kuin keskisuuri talous; mutta suurtalouteen verrattuna se olisi kuitenkin vielä voitolla.*

Ottakaamme 170 asemesta 218 markkaa — 135 = 83; 4+5+3+5=17; 17 : 4 = 4¹/₄; 83×4.25 = 351.15; 351 : 20 = 17.5 markkaa; 351 : 25 = 14.4; 14.4 + 17.5 = 31.9; 31.9 : 2 = 15.9.

Siis morgenia kohti 14¹/₂—17¹/₂ markkaa keskiarvo 15.9

{36—14.5=21.5; 36—17.5=18.5} 36—15.9=20.1

	Suurtalous	Keskisuuri talous	Pientalous
Tulot myynnistä	25	29	20.1

S. 464: Pientaloudet ovat vastustuskykyisimpiä.

Pientalonpoika voi arvioida... käytettävän työvoiman... suhteellisesti halvemman hinnan mukaan, sillä se on hänen omaa voimaansa, kun sitä vastoin suurtalonpoika ja kartanonomistaja ovat riippuvaisia yleisistä palkkaehdoista ja heidän pitää ottaa suuremmassa tai pienemmässä määrässä huomioon työläisten vaatimukset. Pientalonpoika pystyy niin ikään pienentämään enemmän kuin suurtalonpoika ja ennen kaikkea enemmän kuin kartanonomistaja yrityksen johtamiseen menevää osaa, yrittäjänvoittoa, sillä kriittisinä aikoina hän kykenee rajoittamaan suuressi (sic!) kotitalousmenojaan.

Pulan aikana se on pientalouden etuisuus. ... Työläisten ravinto talonpoikaistaloissa on epäilemättä parempaa kuin kartanonomistajain luona (467).**

* Ks. Teokset, 5. osa, s. 166. Toim.

** Ks. sama, s. 164. Toim.

Työläiset tulevat kalliimmiksi, mutta tuottavat enemmän. (Poikkeus: suurtalous IV — pikemminkin — talonpoikainen suurtalous.)

	palkka Scharwerkerille ⁷³
Tulot: instmannin perhe (suurtalous I) = 799—120=679 mk	
.. deputantin ⁷³ perhe (suurtalous I) = 704— 60=644	
.. instmannin perhe suurtalous II = 929—120=809	
.. deputantin perhe suurtalous II = 658— 60=598	
.. instmannin perhe suurtalous III = 779— 89=690	
.. .. IV = 861— 75=786	
Keskisuuri talous II (instmannin perhe) = 737— 30=707	
Keskisuuri talous I .. .. = sama.	
Jos taas Scharwerker — omia lapsia, niin instmannin perheen tulot = 800—900 mk (s. 475)	
deputantin .. .. = 600—700 mk	
(perheenjäsenten lukumäärää ei ole osoitettu missään!)	

Niinpä siis instmann menee mieluummin isännän — talonpojan — palvelukseen muun kuin suuremman maksun vuoksi. Syy: kuulemma enemmän vapaata aikaa, voi käydä päivätöissäkin (!?) (s. 476).

Sellaiset instmannit ostavat, kun hyvin käy, muutaman morgenin maata säästöillään (säästetty palkkarahoista). He joutuvat raha-asiajn kannalta suurimmaksi osaksi huonompaan asemaan; he tietävät sen itsekin, mutta heitä houkuttelee vapaampi asema (476). Monet — eivätkä läheskään huonoimmat — siirtyvät kaupunkiin.

Nykyajan agraaripolitiikan tärkeimpänä tehtävänä — jotta saataisiin ratkaistuksi kysymys maalais-työläisistä idässä — on kannustaa kyvykkäimpiä työläisiä asettumaan vakinaisille asuinpaikoille antamalla heille mahdollisuus ellei ensimmäisessä, niin vaikkapa toisessa sukupolvessa hankkia palstan maata omaisuudekseen (476).*

S. 477 Klawki selittää, että talonpojan on helpompi hankkia työläisiä. Mutta työläisten hankintakysymys käy talonpojankin kohdalta *yhä kärkevämmäksi*. Talonpojat valitsevat, että on vaikea saada työläisiä, varsinkin piikoja.

* Ks. Teokset, 5. osa, s. 167. Toim.

Lopullinen ver-

<i>I morgenia kohti markoissa</i>	Suurtalous			
	I	II	III	IV
1) Kaikkiaan tuloja	35. ⁰⁵	33. ⁶⁸	25. ⁸⁰	38. ¹⁸
2) Kaikkiaan menoja	26. ²⁴	25. ⁸⁶	17. ⁴⁶	23. ⁶⁶
Puhdas tulo morg. kohti	8. ⁸¹	7. ⁸²	8. ³⁴	14. ⁵²
" " ha "	35. ²⁴	31. ²⁸	33. ³⁶	58. ⁰⁸

Keskimäärin *morgenilla*9.⁸⁷

Keskimäärin: 1) 33.¹⁸—44.¹⁸—64.²⁴ Omituista, että tämä
 2) 23.³⁰—27.⁰³—51.⁶⁶
           9.⁸⁸ 17.¹⁵ 12.⁵⁸

K. Klawkin laskelmia *vastaan*.

- 1) hän katsoi hinnat samanlaisiksi (s. 3)*. Mutta suurtaloudet
- 2) hän alentaa oikein arvioissaan perheen työvoiman arvoa
- 3) hän ei ota laskuissa huomioon keskisuudessa ja pientalou (asentavat putket itse) y.m.
- 4) Oman talouden tuotteiden käyttö ravintona vähenee puuttuu))* (9—10)*. (Samaan: pientalouksien palkkatyö: sille!! Klawkin mietteet siitä ss. 1 ja 2, ss. 5, 10)*.
- 5) *Keskisuuren* talouden työläiset tekevät työtä voimaperäi kuin *suurtaloudessa*.
- 6) *Suurtaloudella* suuremmat menot työkyvyttömyys- ja tekoiset lannoitteet, väkirehut, salaojitus).
- 7) *Keskisuudessa* taloudessa ei oteta lainkaan lukuun las

* Käsikirjoituksen sivuilla olevat viitteet ovat vastaavasti tämän osan seuran ss. 7 ja 8 — ss. 128—130; s. 5 — ss. 125—126; s. 2 — s. 120; s. 5 — s. 126; s. 1 — s. 119; s. 135; s. 1 — ss. 118—119; s. 2 — ss. 119—120; s. 5 — ss. 124—125; s. 10 — s. 134; s. 6 —

taus: (S. 483)

Keskisuuri talous				Pientalous							
I	II	III	IV	I	II	III	IV				
46. ⁶¹	44. ¹⁴	40. ⁸³	50. ⁰⁹	45. ³⁴	59. ⁷⁸	56. ⁷⁵	95. ¹⁰				
26. ⁵⁰	27. ²⁰	23. ⁵³	30. ⁸⁸	38. ⁸⁶	40. ⁶⁵	48. ⁸⁰	78. ³⁵				
20. ¹¹	16. ⁹⁴	17. ³⁰	19. ²¹	6. ⁴⁸	19. ¹³	7. ⁹⁵	16. ⁷⁵				
80. ⁴⁴	67. ⁷⁶	69. ²⁰	76. ⁸⁴	25. ⁹²	76. ⁵²	31. ⁸⁰	67. ⁰⁰				
18. ³⁹				Vrt. Bulgakov, I 58				12. ⁵⁸ Mk			

laskelma (minun) eroaa jonkin verran Klawkin numeroista!

saavat enemmän (ss. 3—4, s. 5)*

suurtaloudesta keskisuureen ja pientalouteen (ss. 7 ja 8)*

dessa tehtäviä korjaustöitä (s. 5)*, salaojitusta (ss. 2 ja 5)*

suurtaloudesta pientalouteen (ss. 1, 2, 4 lopussa (*matto* s. 3 ylhäällä, s. 7, s. 11 kannattaa maan antamista työläi-

semmin (s. 6 huomautus 5)* (ja saavat enemmän: s. 11)*

vanhuusvakuutukseen ja maatalouden parantamiseen (keino-

kuissa *valvontatyötä*.)

villa sivuilla: käsikirjoitus, s. 3 — tämä osa, s. 122; ss. 3—4 — ss. 122—123; s. 5—s. 125; s. 2 — s. 119; s. 4 — s. 123; ss. 9—10 — ss. 133—134; s. 3 — s. 121; s. 7 — ss. 128—130; s. 11 — s. 127; s. 11—s. 135. *Toim.*

Klawkin esittämät tiedot ovat varsin epätarkkoja: hyvin paljon aukkoja. Esimerkiksi ei ole lainkaan tietoja karjan rehusta. *Kokonaissatoa* ei ole jaettu eri tarpeisiin: kylvö, karjan rehu, kulutus, myynti.

Näiden aukkojen täyttämisen lienee tuskin mahdollista.

Esimerkiksi suurtalous I. Kaikkiaan 513.⁷¹ ha
(siis — 2 054.⁸⁴ morgenia)
Viljelty maatalousmaa = 1 540 morgenia
(s. 375 ja s. 382). 514.⁸⁴ morgenia

Peltoviljelmät ja kylvöniityt	"morgenia"		Morgenia
Vehnä		<i>metsää</i>	= 449. ⁸⁴
Syysruis			
Kevätruis	— 14	joutomaata	= 2. ⁸⁸
Ohra	— 22	lammikkoja	= 20. ⁸⁸
Kaura	— 180	teitä	= 15. ⁰⁴
Herne	— 42		<u>38.⁸⁰</u>
Virna	— 33		<u>488.⁶⁴</u>
Peruna	— 42	<i>puutarhoja</i>	25. ⁹⁶ +
Valkojuurikas	— 22		<u>514.⁶⁰</u>
Lupiini	— 33		
Apila ja timotei	— 540		
	<u>1 252</u>		
"Deputaatti" -maata ⁷⁴ noin	50 (todennäköisesti: 53. ⁸⁴)		
	<u>1 302</u>		1 305. ⁸⁴
Niittyä	123		123. ⁴⁸
	<u>1 425</u>		1 429. ³²
Parhaita laitumia (?)	= 110. ⁹²		110. ⁹² — 2 054. ⁸⁴
	<u>1 535.⁹²</u>		<u>1 540.²⁴</u>
Puutarhoja	25. ⁷⁹		514. ⁸⁰

	ha	morgenia
tiet ja pihamaat	3. ⁷⁶	
lammikot	5. ²²	
peltomaa	326. ⁴⁶	= 1 305. ⁸⁴
niityt	30. ⁸⁷	= 123. ⁴⁸
parhaat laitumet	27. ⁷³	= 110. ⁹²
metsä	112. ⁴⁶	
puutarhat	6. ⁴⁹	
jouto- ja savimaa	0. ⁷²	
	<u>513.⁷¹</u>	

Koska K. Klawki esittää sekä myytävät että talou-
dessa käytettävät tuotteet *vain* rahassa, pitäisi 1) mää-
rittää kokonaissato kertomalla jokainen morgeniluku
kunkin viljalajin osalta keskisadolla; 2) vähentää kylvö;
3) kertoa erotus keskihintoilla (mutta näitä hintoja ei
ole esitetty kaikkien tuotteiden osalta); 4) vähentää
myytyt tuotteet j.n.e. Edelleen, koska karjaa ei ole muun-
nettu samaksi yksiköksi, *ei kuitenkaan voida* määrittää
lukumäärällisesti, kuinka hyvin karjaa ruokitaan.

Kaikki sellaiset laskelmat ovat siis *hyödyttömiä*.

Vertaa *Brasen* kirjoitusta*, erikoisesti ss. 292 ja
297—298.

*Kirjoitettu kesä—
syyskuussa 1901*

*Julkaistu ensi kerran v. 1938
XXXI Lenin-kokoelmassa*

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

* Ks. tätä osaa, ss. 140—148. *Toim.*